

Julian Pitt-Rivers i David Montgomery Hart, dos antropòlegs mediterranis

Maria Àngels Roque

Institut Català de la Mediterrània



JULIAN PITT-RIVERS

L'antropologia mediterrània ha perdut un clàssic amb la mort de Julian Pitt-Rivers. Els que avui han esdevingut típics valors mediterranis: hospitalitat, honor i gràcia, comparació... deuen molt a les seves reflexions. Avui els seus estudis poden ser "revisitats" pels antropòlegs autòctons amb menys indignació i apassionament que dues dècades endarrere. Què no s'haurà dit de Julian Pitt-Rivers en els anys setanta i vuitanta?

El diumenge dinou d'agost enterraren l'antropòleg britànic a la localitat francesa de Fons, en el límit de l'Occitània, prop del rústic castell del qual era propietari. França i França, la seva dona, han estat els darrers suports: l'acadèmic i el personal. Però fins al darrer moment les seves recerques s'han centrat a Espanya i la Mediterrània.

Professor de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes a París, amic dels seus amics, el recordo compartint col·loquis per tota la geografia espanyola. Arribava de Medinaceli, Alacant, Andalusia... No li importava fer quilòmetres per conèixer una nova festa, per aprofundir en els rituals i les expressions, però també nous ritus de pas de les societats contemporànies.

Pioner amb la primera monografia d'antropologia social feta a Espanya, al poble de Grazalema, entre 1949 i 1952, Julian Pitt-Rivers arribà a l'Espanya franquista el 1948. Una de les coses que més va molestar alguns antropòlegs autòctons fillgeixi's espanyols va ser la raó que va donar per justificar la tria d'aquest poble

de la serra andalusa: que havia provat el vi de diferents pobles i el d'aquest és el que més li havia agradat. Els aspectes arbitraris formen part de la llegenda en aquesta disciplina, i a Julian li agradava cultivar els mites.

En el seu darrer article sobre el Mediterrani, Pitt-Rivers relata amb un cert humor britànic l'ambient i la trajectòria que impulsaren els estudis mediterranis. I manifesta com per fugir de la trampa que en aquella època també avui en dia representava la idea del nacionalisme modern, el 1959 insistia que calia estudiar la Mediterrània des del punt de vista de comunitat local per evitar, d'aquesta manera, els estereotips nacionals. Pensem que en aquell moment, es produïa al Magrib la fi del colonialisme i l'emergència dels nous estats nacionals, i a Espanya i a Portugal, sense anar més lluny, hi havia les dictadures franquista i salazarista. Precisament com a coneixedor de la diversitat mediterrània, en la qual es poden trobar forts contrastos, assenyalava Pitt-Rivers que mai durant la seva trajectòria, ni ell ni Peristiany no la van concebre com una àrea cultural.

El 1959, tots dos organitzaren a Atenes la que seria la primera trobada d'antropologia mediterrània. Aquests encontres es repetirien en els anys seixanta i en els setanta fins a la mort de J. G. Peristiany; al costat de Pitt-Rivers, trobem els noms de Caro Baroja o Pierre Bourdieu, així com els dels principals antropòlegs anglosaxons que feien estudis comparatius en els països mediterranis.

A *Los Baroja*, Julio Caro Baroja explica com va conèixer Pitt-Rivers el 1949 en

un viatge que va fer en cotxe a Andalusia acompanyant l'antropòleg americà Georges Foster. Fou aquest qui va fer que el conegués. Arribaren a Grazalema, on Pitt-Rivers preparava una tesi dirigida per Evans-Pritchard, papa de l'antropologia britànica que havia introduït el concepte de societats segmentàries amb els seus treballs sobre l'Àfrica. Els deixebles d'Evans-Pritchard, inclòs Pitt-Rivers, es desplegaren pel Mediterrani a la recerca de l'exòtic proper. Pitt-Rivers ha manifestat en diverses ocasions que venia armat amb models africanistes que inútilment va tractar de trobar a Grazalema. Malgrat una certa fascinació romàntica per Andalusia, Julian Pitt-Rivers aviat se'n va desempallegar i va introduir aspectes claus de l'antropologia social.

Pitt-Rivers dedicà a Caro Baroja la seva monografia i el va introduir en diverses ocasions entre els exquisits oxfordians, aspecte que reconeix i agraeix l'antropòleg basc. Eren dues persones amb un aspecte i un caràcter completament oposat: Julian Pitt-Rivers era alt i jovial; Don Julio petit i taciturn. No obstant això, recordo un sopar a Santander, l'estiu de 1989, on hi eren els dos i Caro Baroja explicava històries i acudits amb un gran humor.

Els dos tenien una bona biblioteca familiar. El llinatge de Pitt-Rivers era de més gran solera, però en aquest sentit la classista Gran Bretanya i la igualitària península Ibèrica no són equivalents. I els Baroja, amb l'escriptor Pío Baroja al davant, suplien les diverses generacions oxfordianes de la família de l'antropòleg britànic. Perquè el Pitt-Rivers important a



la família era l'avi, prestigiós arqueòleg i museòleg; també el seu oncle matern Bertrand Russell. Sense cap dubte la publicació de l'epistolari entre Caro i Pitt-Rivers serà d'un interès enorme.

La monografia sobre Grazalema ha estat lectura obligada a les universitats americanes i referència de nombrosos estudis. Feta aquesta publicació va ser cridat per Robert Redfield a Chicago i el 1956 va donar classes a Berkeley i, assenat a Harvard, emprengué un projecte d'investigació a Chiapas. El 1971 se li oferí una càtedra d'antropologia a The London School of Economics and Political Science, lloc que abans ocuparen B. Malinowski i R. Firth. No obstant això, el 1978 s'instal·là a París on va ocupar una càtedra d'etnologia religiosa a la secció cinquena de l'Ecole Pratique des Hautes Études. Els antropòlegs mediterrànists hem perdut un important referent com un parell de mesos abans havia passat amb la mort de David Montgomery Hart.

Alguns dels seus darrers escrits («Les cultures de la Mediterrània») han estat els publicats a la *Revista d'Etnologia de Catalunya* (vol. 16) i a M.A. Roque (ed.) *Nueva antropologia de las sociedades mediterráneas* (Barcelona. Icaria, 2000).

DAVID MONTGOMERY HART

El 22 de maig va morir l'antropòleg americà David Montgomery Hart a Garrucha (Almeria) on feia uns anys que vivia. Havia nascut a Filadèlfia el 1927. El 1990 va crear a Granada una fundació que portava el seu nom.

Hart juntament amb Gellner, Brown, Waterbury i Rabinow formaven la plèiade d'antropòlegs, gairebé tots americans que han treballat al Marroc. Entre el 1950 i el 1960 Hart va estudiar els berbers rifenys, especialment la tribu dels Aith Waryaghar que era la tribu del cabdill Abdelkrim. Però també va treballar sobre els berbers del sud del Marroc, i va aprofundir en les societats segmentàries. Podríem considerar la seva monografia i els treballs posteriors a la dècada dels setanta i vuitanta com el treball més exhaustiu sobre els rifenys.

No solament això, Hart va fer conèixer al món de l'antropologia anglosaxona interessants treballs de l'antropologia colonial espanyola, en particular els del coronel Emilio Blanco Izaga, que va fer traduir a l'anglès als anys seixanta per publicar-los finalment l'any 1975. És per aquesta raó que un altre conegut mediterrànist, John Davis, podia esmentar Blanco Izaga com a pioner, mentre que per als antropòlegs espanyols era un perfecte desconegut (REC núm. 16, abril 2000). En castellà no ha estat publicat de forma completa fins a l'any 1995 amb introducció i notes del mateix Hart.

L'antropòleg nord-americà també va treballar sobre el tema de l'organització social i la història de tribus pastorals al Pakistan. Entre les seves múltiples recerques destaquen les que va fer sobre els espais fronterers i el contraban, tant al Pakistan com entre el Marroc i Algèria. Hart tenia un ampli coneixement de la cultura musulmana i parlava l'àrab, el tarifit i el chelja, tots dos variants berbers, castellà, francès i alemany.

Havia coincidit al Marroc amb Ernest Gellner i van poder comparar no solament diferències culturals sinó també co-

lonials en els espais organitzatius berbers.

A mitjan els anys seixanta es va casar amb Ursula Kingsmill Hart (anglesa que havia nascut al Marroc i viscut a l'Índia). Per cert, una excel·lent antropòloga, recomano a qui no el conegui el seu llibre traduït per la Biblioteca de Melilla *Tras la puerta del patio. La vida cotidiana de las mujeres rifeñas* (1998). Escrit a inicis dels anys setanta té una part autobiogràfica i com diria Geertz té el do de la transmissió. Explica de forma amena com vivien i com feien el treball de camp; en el seu relat apareixen múltiples peripècies que no emergeixen a l'obra del seu marit, l'antropòleg.

David Hart era un home alt i gros, amable i pacient, el vaig conèixer l'estiu del 1997, quan vaig comptar amb la seva presència a Vilanova i la Geltrú (Barcelona) amb motiu d'un seminari que vaig organitzar sobre la societat civil al Magrib. Es tractava d'identificar un conjunt de models associatius que poguessin mostrar el pas de la societat tradicional magribina a la societat actual. Hart va ser molt crític, va participar activament i em va deixar per publicar un molt bon article.

La darrera vegada que he vist David Hart ha estat aquest any a Tànger, al mes d'abril, un mes abans de la seva mort. Li organitzaven el darrer homenatge sobre la seva obra i es va celebrar en un fantàstic palauet de Tànger, propietat de l'Institut Nord-americà. Hi va participar, però ja estava massa esgotat i no va poder llegir la seva conferència. Jo el vaig poder saludar i li vaig poder assegurar que al cap de pocs dies sortia finalment el seu article sobre el Rif. Article que juntament amb el de Julian Pitt-Rivers reforcen, com a mestres clàssics, la nova antropologia mediterrània.

Un dels darrers articles publicats per David Montgomery Hart ha estat «Las bases tradicionales socioculturales del Rif marroquí en un siglo de cambio socioeconómico» (M.A. Roque. *Nueva antropologia de las sociedades mediterráneas*. Barcelona: ICARIA-Antrazyt-ICM, 2000).